

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

Література

1. Clark A. Ways of seeing: using the Mosaic approach to listen to young children's perspectives. 2005. <https://doi.org/10.51952/9781447342403.ch003> (дата звернення: 23.12.2025)
2. Early years foundation stage (EYFS) statutory framework (dated 14 July 2025; effective 01 September 2025). URL: [UK Government Publications](#) (дата звернення: 23.12.2025)
3. Kruty K., Desnova I. Introduction of the italian Reggio – approach to the creation of the environment in local communities of Ukraine / *Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project. Collective Monograph*. Sc. ed. V. Omelianenko, O.Prokopenko, T. Tirto. Tallinn : Teadmus. 2022. P.50-75.

Макаренко Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

РОБОТА З ДІТЬМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ – ЯК ІНКЛЮЗИВНИЙ ВИКЛИК У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Воєнний стан та його наслідки вносять зміни в освітній простір України. Дошкільна освіта, яка є фундаментом формування особистості, опинилася в умовах нестабільності середовища, перервності освітнього процесу, психологічних травм дітей і педагогів. Особливої уваги потребують діти з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщені особи, діти військовослужбовців та інших соціально вразливих категорій. У цих умовах інклюзивність постає не лише як освітній принцип, а як стратегічний інструмент збереження психологічної стійкості та рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу. Відповідно, заклади дошкільної освіти (ЗДО) стають не лише освітнім, а й соціально-психологічним простором підтримки дітей та їхніх родин.

Особливої актуальності для організації освітнього процесу в дошкільних закладах набуває оперативність адаптації до змінних умов його формату: від традиційного очного – до дистанційного, змішаного або до організації в укритті.

Дистанційна та змішана форми здобуття дошкільної освіти фактично стали єдиним можливим засобом забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах загрози життю та здоров'ю його учасників. Разом із тим, широке застосування дистанційної форми освіти актуалізувало низку проблемних аспектів [5]: нерівність доступу до цифрових ресурсів, різний рівень сформованості цифрової компетентності педагогів, необхідність додаткової підготовки батьків до участі в освітньому процесі.

Організація освітнього процесу в умовах укриття виявила проблемні аспекти, пов'язані з обмеженістю простору та ресурсів, необхідністю адаптації методик проведення коротких мікрозанять із застосуванням найбільш мобільних інтерактивних освітніх кейсів, забезпечення психологічної підтримки дітей із підвищеним рівнем тривожності та інклюзивності освітнього середовища.

Не меншим викликом для дошкільця в період воєнного стану стали освітні втрати й розриви, зумовлені особливою чутливістю дітей цього віку до змін середовища та відсутності стабільності, обмеженим доступом до очної форми здобуття освіти й повільним упровадженням її дистанційної та змішаної форм. Освітні втрати – як прогалини у набутих знаннях, сформованих уміннях і навичках, що виникають у здобувачів освіти порівняно зі стандартами й очікуваними результатами, – виявилися у зниженні когнітивних, мовленнєвих, соціально-емоційних, моторних навичок дітей [4]. Проте значна частина педагогів дошкільної освіти не достатньо готові до використання ефективних технологій їх діагностики та компенсації, що ускладнило забезпечення безперервності та якості освітнього процесу.

Особливої важливості набула психологічна безпека учасників освітнього процесу, педагоги ЗДО дедалі частіше виконують функції комунікаторів, фасилітаторів і стабілізаторів освітнього середовища [1]. Зросла роль вчасної психолого-педагогічної допомоги та відновлення ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу, емоційно-фізична підтримка дітей (зокрема під час перебування в укриттях), їхнє щоденне психологічне розвантаження, психолого-педагогічний супровід вихованців із родин внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та Захисників України; допомога дітям з особливими освітніми потребами та їхнім батькам [1; 5]. Проте практика свідчить про недостатню готовність педагогів до здійснення зазначеного психолого-педагогічного супроводу вихованців та їхніх родин в умовах обмежених ресурсів, високого рівня тривожності дітей і ризику професійного вигорання.

Провідним принципом сучасної дошкільної освіти стає інклюзивність, адже особливої підтримки у кризових умовах воєнного стану потребують як діти з особливими освітніми потребами (ООП), так і діти з родин внутрішньо переміщених осіб, родин військовослужбовців і Захисників України, інших соціально вразливих категорій. Саме

інклюзія стає фундаментом для забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, підтримки їх у кризових умовах та формування психологічної стійкості [2]. Проте сьогодні інклюзія розглядається здебільшого як робота з дітьми з особливими освітніми потребами, тоді як інші вразливі категорії здобувачів освіти часто залишаються поза належною увагою в умовах воєнного стану.

Зазначені виклики свідчать про те, що педагоги закладів дошкільної освіти не повною мірою готові до роботи у кризових умовах воєнного стану, до забезпечення психологічної безпеки, розвитку інклюзивного середовища та формування психологічної стійкості дітей. Це актуалізує потребу в новій моделі, змісті, формах та методах підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти, здатних працювати в умовах воєнного стану та повоєнний період.

Проблеми функціонування освіти в умовах воєнних конфліктів та кризових ситуацій досліджувалися науковцями й міжнародними інституціями ще до повномасштабного вторгнення. У працях О. Анісімової [1], Н. Гавриш, А. Горлової, Н. Лисенко, К. Крутій, О. Карпенко, О. Косенчук, Л. Шелестової та інших науковців аналізувалися трансформації дошкільної освіти та шляхи її адаптації до нових викликів. Сучасні публікації висвітлюють вплив війни на дошкільну освіту: рекомендації для керівників і педагогів (С. Макаренко [4], О. Рейпольська, М. Чепіль); кадрове забезпечення ЗДО (Ю. Іриневич); психологічна безпека освітнього середовища (І. Бех, С. Максименко); соціалізація дітей у кризових умовах (О. Безсонова); використання цифрових технологій (О. Холтобіна); педагогічна підтримка дитини в умовах нестабільності (Л. Варяниця, О. Кірсанова, Т. Мелешко); готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час (Н. Квітка, А. Лапін [2]); професійний розвиток педагогів ЗДО в умовах війни (С. Макаренко [3], Г. Швед [5]) та інші. Проте питання підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до роботи в період воєнного стану та повоєнний період залишаються недостатньо дослідженими.

Узагальнення теоретичних положень та аналіз сучасних викликів дошкільної освіти дають підстави для формулювання методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до роботи в умовах воєнного стану та повоєнний період.

1. Інтегрувати інклюзивний підхід у всі освітні компоненти освітньо-професійних програм зі спеціальності А2 «Дошкільна освіта», розглядаючи роботу з дітьми, які пережили травму, втрату чи вимушене переселення, як частину інклюзивної практики.

2. Розширити психологічну підготовку студентів шляхом введення дисциплін, окремих модулів або тем щодо кризової психології, травматерапії та психосоціальної підтримки дітей, які живуть у ситуації постійних тривог чи нестабільності.

3. Запровадити практичні тренінги та симуляції кризових ситуацій (укриття, робота під час повітряних тривог, евакуація), щоб сформувати готовність майбутніх педагогів діяти у реальних умовах воєнного стану.

4. Забезпечити міждисциплінарну співпрацю у процесі навчання: залучати психологів, соціальних працівників, медиків та представників гуманітарних організацій до освітнього процесу.

5. Використовувати міжнародний досвід (ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та інші організації), адаптуючи кращі практики підтримки дітей у кризових умовах до українського контексту.

6. Формувати у студентів навички емпатії та культурної чутливості, що дозволить ефективно працювати з дітьми із різних регіонів та соціальних груп, які пережили втрати чи вимушене переселення.

7. Забезпечити гнучкість навчальних програм та їх швидке оновлення відповідно до змін у суспільстві та нових викликів воєнного чи повоєнного часу.

Отже, робота з дітьми у період воєнного стану є потужним інклюзивним викликом, що потребує переосмислення підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти. Інклюзія має виходити за межі традиційного розуміння роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та охоплювати всі категорії дітей, які перебувають у кризових умовах. Саме такий підхід забезпечить рівні можливості, психологічну стійкість і сприятиме відновленню суспільства після війни.

Література

1. Анісімова О.Е., Горлова А.В. Дошкільна та початкова освіта в умовах війни: виклики, трансформації та перспективи розвитку в Україні. *Перспективи та інновації науки*. (Серія «Педагогіка»). № 7(53), 2025. С. 70-77. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/ad0c4546-985d-44ba-be66-2d884793a383/content> (дата звернення: 03.01.2026).

2. Квітка Н. О., Лапін А. В. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час: навч.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 194 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=14562> (дата звернення: 03.01.2026).

3. Макаренко С. І. Підготовка майбутніх керівників ЗДО до запровадження антикризового менеджменту в умовах воєнного стану: Зб. матеріалів конференції *Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації, 16 червня 2022 р.* [За ред. О. Рейпольської, О. Брежневої, І. Луценко, В. Рагозіної,

С. Васильової]. Київ. 2022. С. 134-139. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5610> (дата звернення: 03.01.2026).

4. Макаренко С.І. Подолання освітніх втрат у дітей дошкільного віку в період воєнного стану. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка*. Київ: МДУ, 2025. С. 236-240. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8766> (дата звернення: 03.01.2026).

5. Швед Г.В. Професійний розвиток педагогічних працівників закладів дошкільної освіти України в умовах війни. *Педагогічний альманах*. № 58, 2025. С. 158-163. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi58.615> (дата звернення: 03.01.2026).

Поповська Оксана,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Становлення інклюзивної освіти в Україні відбувається в межах сучасної освітньої парадигми, зорієнтованої на забезпечення рівного доступу до якісної освіти та реалізацію принципів гуманізму, дитиноцентризму й соціальної справедливості. Законодавче закріплення права кожної дитини на освіту з урахуванням її індивідуальних можливостей і потреб актуалізує проблему наукового обґрунтування механізмів організації інклюзивного освітнього середовища, зокрема в системі дошкільної освіти [4]. У цьому контексті спеціальна педагогіка постає як провідна галузь педагогічного знання, що забезпечує концептуальні, методологічні та технологічні засади реалізації інклюзії в освітній практиці.

У сучасних наукових дослідженнях (В. Бондар, А. Колупаєва О. Потапенко, В. Синьов, М. Супрун, О. Таранченко, С. Федоренко, В. Шевченко, М. Шеремет та ін.) достатньо ґрунтовно розроблено проблематику нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти, організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, а також функціонування міждисциплінарної команди супроводу в закладі дошкільної освіти. Обґрунтовано доцільність командної моделі взаємодії фахівців, у межах якої спеціальна педагогіка виконує інтегративну функцію, поєднуючи педагогічні, психологічні та